

Slovenščina pod palcem interneta: vezajne in dvozačetniške e-tvorjenke

Teja Rebernik

Groningen, Nizozemska
teja.rebernik@gmail.com

Povzetek

Internet in nove tehnologije so v slovenščini spodbudili pojavitev novega nesistemskega besedotvornega postopka, s pomočjo katerega je v zadnjem desetletju nastalo več kot tisoč novih tvorjenk z enoglasovnim krnom, in sicer vezajne e-tvorjenke, zapisane z vezajem, ter dvozačetniške e-tvorjenke, zapisane s medbesedno veliko začetnico. Morfemu *e-*, ki je najpogostejši in katerega podstava nosi v e-tvorjenkah pomen »spletni«, »elektronski«, »električni«, »ekološki« ali »energijski«, se pridružujejo tudi drugi morfemi, najpogosteje *i* v dvozačetniških e-tvorjenkah. Podan bo premislek o sistemskosti teh tvorjenk ter narejen pregled najpogostejših vezajnih in dvozačetniških e-tvorjenk, prav tako pa bodo omenjena lastna imena istega zapisa.

The Slovene Language Under the Internet's Thumb: Hyphenated and Bicapitalized E-words

The Internet and new technologies encouraged the emergence of a new, unsystematic pattern of word-formation. In the last decade, more than a thousand new words with one-sound truncation have been formed through this pattern, namely the so-called »vezajne e-tvorjenke«, written with a hyphen, and »dvozačetniške e-tvorjenke«, written with a capital letter mid-word. The morpheme *e-* is the most frequent, its meaning derived either from »Internet-related«, »electronic«, »electric«, »ecological« or »energy-related«, but other morphemes appear as well, most often the morpheme *i*. The systematic character of these newly formed words will be considered and an overview of the most frequent hyphenated and bicapitalized »e-words« will be done. Proper names of the same notation will be mentioned as well.

1 Uvod

Z razvojem novih tehnologij in prevlado interneta so se v zadnjih letih pojavili tudi novi (nesistemski) besedotvorni postopki ter zapis novonastalih tvorjenk, predvsem kadar gre za besede, ki se nanašajo na splet oziroma elektroniko in se najpogosteje uporabljajo prav v spletnih zapisih. Vendar pa nesistemski besedotvorni postopki in t. i. e-tvorjenke, ki jih prispevek obravnava, niso vezani le na besede z enoglasovnimi krni *e-*, *m-* in *i-* (kot je o tem že pisala Logar, 2004), temveč so se pojavili tudi zapisi, pri katerih vezaj zamenja velika začetnica podstave (tipa *eDavki* namesto *e-davki*).

V prispevku predstavljamo nesistemske tvorjenke z enoglasovnim krnom, in sicer vezajne e-tvorjenke (tipa *e-pošta*, *e-račun*) in dvozačetniške e-tvorjenke (tipa *eDnevnik*, *mCobiss*), prav tako pa omenjamo lastna imena izdelkov istega zapisa (tipa *iPhone*, *e-HDi*). Na začetku naredimo kratek pregled sistemske tvorjenosti in netvorjenosti, nadaljujemo s predstavitev naše analize različnih nesistemskih tvorjenk z enoglasovnim krnom in pregledom lastnih imen izdelkov istega zapisa, prav tako pa se povprašamo o problemih uporabnikov in tvorcev novih besed ter o pomanjkanju aktualiziranih kodifikacijskih priročnikov.

2 E-tvorjenke in njihova (ne)sistemskost

Slovenščina je bila v zadnjih letih podvržena veliko spremembam, predvsem v besedišču, ki se nanaša na internet in elektroniko. Na eni strani uporabniki to besedišče namreč izrazito uporabljajo, na drugi pa se soočajo s težavami pri zapisu in uporabi t. i. e-tvorjenk.

Novonastale vezajne in dvozačetniške e-tvorjenke so tako relativno neraziskan del slovenske leksike, zato smo želeli narediti jasen pregled tistih, ki se pojavljajo najpogosteje, ter jih razvrstiti v kategorije, ki bodo v pomoč bodočim raziskovalcem na tem področju.

2.1 E-tvorjenke

V prispevku obravnavamo nesistemske tvorjenke z enoglasovnim krnom oziroma (krajše imenovane)

e-tvorjenke dveh tipov, in sicer č-podstava (vezajne e-tvorjenke) ter čPodstava (dvozačetniške e-tvorjenke). Gre za dvobesedne levoprilastkovne besedne zveze, pri katerih pa pomen enoglasovnega krna, ki predstavlja začetno črko prve besede (pri nas *č*), ni več nujno transparenten, temveč lahko o njem sklepamo le po drugi besedi (pri nas *podstava*) in kontekstu. To, kar imenujemo e-tvorjenke, so pravzaprav okrajšane besedne zveze, saj lahko z razširjenostjo interneta opazimo tudi novo tendenco, da je tisto, kar je zapisano krajše, posledično primernejše in bolj prilagojeno spletnemu mediju in načinu komunikacije.

2.2 Sistemska tvorjenost

Toporišič (2004) tvorjene besede razdeli na štiri besedotvorne vrste, vendar pa nesistemskih tvorjenk z enoglasovnim krnom ne moremo uvrstiti v nobeno od njih. Ker so v svojem bistvu okrajšane besedne zveze, ne morejo biti niti izpeljave niti zloženke (manjka jim obrazilo). Morda so e-tvorjenke, kot pravi Logar (2004), zaradi neobstoječega obrazila podobne kraticam, vendar je pri e-tvorjenkah podstava krnjena predvidljivo, dodano pa je jedno podstavne besede ali besedne zveze (tako *elektronska pošta* postane *e-pošta*, *elektronska knjiga* postane *e-knjiga* itd.), kar se razlikuje od kratičnih zloženek, kjer je podstavna beseda krnjena in krni združeni (npr. spletne kratice, kot sta *LP* za *lep pozdrav* ali *RTM* za *rad/a te (i)mam*).

E-tvorjenke tudi niso sestavljenke, saj se slednje ne udejanjajo z vezajem ali medbesedno veliko začetnico, ohranjajo pa svoje slovnične značilnosti in pomensko transparentnost (medtem ko za e-tvorjenke tega ne moremo zanesljivo trditi). Zadnja kategorija po Toporišiču so sklopi, od katerih pa se e-tvorjenke razlikujejo, saj se dela besedne zveze ne združita, temveč se prva beseda okrajša ter na drugo besedo veže z vezajem.

Vidovič Muha (2011: 331) skladenjsko podstavo definira kot »nestavčno podredno besedno zvezo (s predvidljivo izjemo), katere predmetno- in slovničnopomenske sestavine so pretvorljive v tvorjenko«, kar nam, kot izpostavi tudi Logar (2004), pove, da pri e-

tvorjenkah ne moremo govoriti niti o skladenjski podstavi niti o besedotvorni podstavi in obrazilu.

2.3 Nesistemska tvorjenost

Logar (2004) prva na slovenskem področju definira in se posveti tvorjenkam »z enoglasovnim krnom, ki bi jih lahko pogojno imenovali e-tvorjenke«, četudi se že takrat pojavljajo tudi take z morfemom *m-* (danes bolj kot ne zastarel) in *i-*. V prvem delu prispevka tako e-tvorjenke definira kot tvorjenke z enoglasovnim krnom, v katerih je »podstava samostalniška stalna besedna zveza s pridevniškim prilastkom«. Posebej poudari, da vsekakor gre za *nesistemske* besedotvorni postopek, saj *e-* sam po sebi nima pomena (tj. ni simbol s tem pomenom), v zloženki nima pomena razreda (tipa *C-vitamin*), hierarhičnosti (tipa *D-dur*) ali razločevalne vrednosti (tipa *C-disk*). Logar (2004) primerja e-tvorjenke z nemškimi tipom tvorjenja zloženek tipa *U-bahn*, s katerimi jih ne moremo enačiti, lahko pa vsekakor vidimo podobnost v tem, da se oba tipa vedno krnita do prve črke.

Od časov zapisa Logar (leto 2004) do danes (leto 2015) se je povečal doseg interneta in elektronskih tehnologij, posledično pa je to prineslo tudi veliko novih besed tipa *č-podstava* in *čPodstava*. Za razliko od približno 70 primerov vezajnih e-tvorjenk, ki jih našteva Logar (2004), smo jih mi v korpusu Janes (več o korpusu spletne slovenščine Janes v Fišer et al. (2014)) našli več kot 1000, od tega skoraj 700 takih, ki se pojavijo dvakrat ali več. Besed, ki se začnejo z enoglasovnim krnom *e-*, je največ, in sicer približno 600 takih, ki se pojavijo več kot dvakrat, kar je skoraj desetkrat več kot 65 primerov, ki jih je leta 2004 našla Logar.

Tudi pomeni teh e-tvorjenk so se razširili, saj so se pomenom krna *e-*, ki jih je našla Logar (tj. elektronski, informacijski, internetni) pridružili tudi drugi (kot npr. električni, energijski, ekološki). Na drugi strani se je pojavil tudi alternativni zapis e-tvorjenk (tj. dvozačetniške e-tvorjenke), prav tako pa lahko najdemo skoraj vse morfeme, ne le *e-*, *m-* in *i-*.

3 Nesistemske tvorjenke z enoglasovnim krnom

3.1 Metodologija

Analizirali smo nesistemske tvorjenke z enoglasovnim krnom v korpusu spletne slovenščine Janes v0.3, in sicer smo v Corpus Query Language (CQL) iskali po naslednjih parametrih:

- [word="(?)i][a-zčšž]-.*"] (vezajne e-tvorjenke tipa *č-podstava* in *čPodstava*)
- [word="[a-zčšž][A-ZČŠŽ].*"] (dvozačetniške e-tvorjenke tipa *čPodstava*)

Pri tem je bilo v prvem iskalnem nizu 28.301 zadetkov in smo analizirali vse vezajne e-tvorjenke, ki so se pojavile dvakrat ali več (680), v prispevku pa podrobneje obravnavamo take s pet ali več pojavitvami (318). V drugem iskalnem nizu je bilo 27.914 zadetkov, vendar pa od tega le 157 dvozačetniških e-tvorjenk s pet ali več pojavitvami.

Ker smo za analizo uporabili korpus spletnih uporabniških vsebin, se vsi rezultati nanašajo na

slovenščino, uporabljeno v spletnih medijih (npr. forumih, socialnih omrežjih), kjer imajo uporabniki pri izbiri jezika pogosto prostejše roke kot drugod. Če bi želeli ugotoviti, kako pogosto se vezajne in dvozačetniške e-tvorjenke pojavljajo v slovenščini nasploh, bi morali analizirati tudi druge vire, kot je na primer korpus GigaFida¹ (več o korpusih slovenskega jezika v Logar et al. (2012)).

3.2 Vezajne e-tvorjenke

134 e-tvorjenk z enoglasovnim krnom *e-* se pojavi petkrat ali več. Med analizo smo izločili tiste, pri katerih enoglasovni krn *e-* nakazuje kategorijo, znamko ali razred (npr. avto *Audi e-tron*, fotoaparati *E-M5*, vrsta avtomobilov *E-class* itd.) pa tudi tiste tvorjenke, kjer je *e-* del tujega lastnega imena (najpogosteje *e-Bay* in *e-Leclerc*). Ostalo nam je 117 e-tvorjenk, ki bi jih lahko razdelili na samostojne besede (tipa *e-pošta*), imena spletnih strani, portalov in forumov (tipa *e-fotograf*) ter imena izdelkov, dogodkov, projektov itd. (tipa *E-dem*). Prav tako smo določili pomen enoglasovnega krna, in sicer smo našli 5 prevladujočih pomenov, tj. *elektronski*, *spletni*, *električni*, *ekološki* in *energijski*.

Pojavitve	Beseda
1699	e-mail, e-mailing, e-majlirati
722	e-pošta, e-poštni
420	e-knjiga, e-knjigica
301	e-naslov
248	e-novice, e-novičke
242	e-volitve
181	e-račun
151	e-trgovina, e-trgovinica
140	e-uprava, e-upraven, e-upravljanje
114	e-fotograf, e-fotografija

Tabela 1: 10 najpogostejših vezajnih e-tvorjenk v korpusu Janes.

3.2.1 Pomen *elektronski* in *spletni*

E-tvorjenk z morfemom *e-* v pomenu *elektronski* ali *spletni*² je bilo največ, moramo pa poudariti, da razlika med pomenoma pri številnih e-tvorjenkah ni očitna. Le pri redkih e-tvorjenkah lahko namreč govorimo samo o enem ali drugem pomenu, saj se prepletata in je tisto, kar je elektronsko, velikokrat tudi spletno in obratno.

Veliko pomembneje je, da poznamo kontekst posameznih e-tvorjenk in razlikujemo med e-tvorjenkami, ki predstavljajo imena portalov, spletnih strani in dogodkov na eni strani ter e-tvorjenkami, ki so samostojne besede na drugi. Razlika je pomembna, ker so prve govorniki prisiljeni uporabljati, saj nekaj poimenujejo, druge pa so tiste besede, ki so jih govorniki sprejeli in jih uporabljajo, ker jim ustrezajo. Zato so v prispevku lastna imena portalov, spletnih strani, dogodkov in podobno označena z nadpisano črko 1 (npr. *e-študentski*¹), lastna imena izdelkov pa predstavljamo v posebnem razdelku.

V korpusu Janes v0.3 se pojavlja okoli 600 besed z enoglasovnim krnom *e-*, ki nosi pomen *elektronski* ali *spletni*, mi pa bomo našli le tiste, ki imajo 5 ali več

¹ Dostop do korpusa: www.gigafida.net.

² Pri Logar (2004) »internetni«.

pojavitve (109) ter najbolj zanimive od e-tvorjenk s 4 ali manj pojavitvami. Besede in njihove izpeljank (npr. *e-pošta* in *e-poštni*) smo združili in njihove pojavitve sešteli. To, da ne nastajajo le besede, temveč tudi izpeljanke iz prvotnih e-tvorjenk, nam kaže tako živost jezika kot tudi uveljavljanje in vse pogostejšo uporabo novega nesistemskega besedotvornega postopka.

Pomen *elektronski* in *spletni* z več kot 100 pojavitvami (11 besed in izpeljank): *e-mail* (*e-mailing*, *e-majlirati*, *e-mail*), *e-pošta* (*e-posta*, *e-poštni*),³ *e-knjiga* (*e-knjigica*), *e-naslov*, *e-novice* (*e-novičke*, *e-novičnik*), *e-volitve*, *e-račun*, *e-trgovina* (*e-trgovinica*, *e-trgovinčka*), *e-uprava*¹ (*e-upraven*, *e-upravljanje*), *e-bančništvo* (*e-bančni*, *e-banka*, *e-banka*), *e-fotograf*¹ (*e-fotografija*¹).

Pri tem je potrebno poudariti, da se največkrat pojavitva prav *e-mail* (1699) in *e-pošta* (722) ter njune izpeljanke. Medtem ko Logar (2004) govori o slovenskem prevodu *e-pošta*, lahko sedaj opazimo, da se je anglicizem uveljavil, slovenska ustreznica pa je, kljub nezanemarljivi pojavnosti, manj pogosta, vsaj v korpusu Janes. Omeniti moramo tudi, da ima alternativni zapis *email* (tudi *eMail*) v korpusu še dodatnih 2232 pojavitve, medtem ko ima zapis *epošta* le dodatnih 40, celotna izpisana besedna zveza *elektronska pošta* pa dodatnih 58.

Seveda pa je treba pripomniti, da morda ne gre le za postopno uveljavitev anglicizma, temveč je do razlike prišlo tudi zaradi besedil in virov, ki smo jih uporabili. Korpus Janes je, kot že omenjeno, večinoma sestavljen iz besedil v spletni slovenščini, medtem ko je Logar (2004) uporabila gradivo iz časopisov in revij, kot so Delo, Mladina, Mobinet in Joker. Če zgoraj omenjena primera analiziramo v referenčnem korpusu Gigafida, lahko opazimo veliko razliko, saj ima beseda *elektronska pošta* 26.838 pojavitve, medtem ko se *e-mail* pojavi v 21.294 primerih, pa še to le v kontekstu naštevanja osebnih in kontaktnih podatkov.

Pomen *elektronski* in *spletni* z 20 do 100 pojavitvami (23 besed in izpeljank): *e-bralec* (*e-bralnik*, *e-branje*), *e-poslovanje*, *e-oblika*, *e-storitev*, *e-revija*, *e-sporočilo*, *e-gradivo*, *e-davek*¹, *e-demokracija* (*e-demokratičen*), *e-participacija*, *e-cigareta* (*e-cigaretni*), *e-študentski*^{1,4}, *e-učbenik*, *e-izobraževanje*, *e-obrazec*, *e-obvestilo* (*e-obveščanje*, *e-obveščevalec*), *e-šolstvo*¹, *e-glasovanje* (*e-glasovati*, *e-glasovnica*), *e-ink*, *e-časopis* (*e-časnik*), *e-vem*¹, *e-dnevnik* (*e-Dnevnik*^{1,5}, *e-dnevnikar*), *e-družba*.

Pomen *elektronski* in *spletni* z 10 do 20 pojavitvami (25 besed in izpeljank): *e-streznik*¹, *e-verzija*, *e-voščilnica* (*e-voščilo*), *e-prijava*, *e-vsebina*, *e-book*,⁶ *e-kartica*, *e-prostor*¹, *e-stave*, *e-tečaj*, *e-kozmetika*¹, *e-opomnik*, *e-knjigarna*, *e-komunikacija* (*e-komuniciranje*), *e-svetovalnica*¹, *e-učenje*, *e-commerce*, *e-članek*, *e-izdaja*, *e-listovnik*, *e-pismo*, *e-seminar*, *e-asistent*, *E-dem*¹, *e-zdravje*.

Pomen *elektronski* in *spletni* s 5 do 9 pojavitvami (49 besed in izpeljank): *e-informator*, *e-knjižnica*, *e-kompetenten*, *e-medij*, *e-mesečnik*, *e-nabiralnik*, *e-pismen* (*e-pismenost*), *e-vloga*, *e-zemljiška*^{1,7}, *e-brosura*, *e-krog*¹, *e-naročanje* (*e-naročila*, *e-naročnik*), *e-papir*, *e-predal*, *e-priročnik*, *e-redovalnica*, *e-sistem*, *e-veščina*, *e-klic*, *e-podpis*, *e-priprava*, *e-recept*, *e-učilnica*, *e-zavarovanje*, *e-bonton*, *e-demokracija*¹, *e-gold*¹, *e-learning*, *e-lista*, *e-naprava*, *e-portal*, *e-pravo* (*e-pravosodje*), *e-različica*, *e-trgovec*, *e-arhiv*, *e-čestitka*, *e-črnilni*, *e-dokument*, *e-indeks* (alternativno: *e-index*), *e-kompetentnost*, *e-Leader*¹, *e-marketing*, *e-parlament*, *e-razred*, *e-reader*, *e-študent*, *e-študij*, *e-zloraba*.

Če pogledamo e-tvorjenke, ki se pojavijo 4-krat ali manj, takoj opazimo več imen spletnih strani in portalov (npr. *e-Delo*, *e-Večer*, *e-FotoPOTEP*, *e-nefiks*, *e-kamini*, *e-Rodna*, *e-justice*, *e-kupon* itd.) ter anglicizmov (npr. *e-card*, *e-pen*, *e-tax* itd.) in različnih izdelkov (npr. *e-buddy*, *e-light*, *e-studio* itd.). Vendar prevladujejo druge, samostojne besede, ki bodisi kažejo ustvarjalnost enega uporabnika bodisi jo uporablja več ljudi. Tako imamo besede, kot so npr. *e-pisanje*, *e-država*, *e-državljan*, *e-izvod*, *e-poročilo*, *e-položnica*, *e-kompetenca*, *e-omrežje*, *e-lekarna*, *e-publikacija*, *e-smetišče*, *e-sport*, *e-slama*,⁸ *e-identiteta* in na stotine drugih.

Pojavljajo se tudi slovenski prevodi uveljavljenih anglicizmov (npr. *e-črnilo* kot manj uveljavljena alternativa anglicizma *e-ink*). Na drugi strani pa so zanimive tudi pogovorne besede, ki se niso izmaknile temu novemu besedotvornemu postopku (npr. *e-klapa*, *e-bukve*, *e-kas(t)lc*, *e-cajteng*, *e-biznis*), in žaljivke, kot so npr. *e-behavost*, *e-bedak*, *e-tič*.⁹

3.2.2 Drugi pomeni enoglasovnega krna e-

Razširjenost obravnavanega besedotvornega postopka kaže tudi pojavitve drugih pomenov morfema *e-*. V pomenu *električni* se morfem *e-* v e-tvorjenkah pojavi v besedah *e-avto* (12), *e-golf* (9), *e-kolo* in *e-bike* (5 in 4), *e-skuter* (5), *e-mobilnost* in *e-odpadek*¹⁰ (4); v pomenu *energijski* se pojavi v *e-svet* (alternativni zapis *eSvet*)¹¹ (14) in *e-ples*¹² (6); v pomenu *ekološki* se pojavi predvsem v izdelkih, kot sta npr. motor *e-Hdi* (34) ali *e-gas* (10); v eni besedi pa se pojavi tudi v pomenu *eksperiment* (*e-hiša*¹).

Pri tem lahko zaznamo, da je nekaterim uporabnikom krn *e-* postal dobrodošel način okrajšave besednih zvez, saj *Evrosong* postane *E-song*, *Evropska unija* se spremeni v *E-Unijo*, *elektronska doba* v *e-dobo* itd.

3.3 Vezajne e-tvorjenke z drugimi enoglasovnimi krni

3.3.1 M-tvorjenke

Za razliko od Logar (2004), ki je našla 6 primerov e-tvorjenk z morfemom *m-*, smo mi ugotovili, da ga je v

³ Najpogosteje v kolokaciji »e-poštni naslov«.

⁴ Govor je o »e-študentskem servisu«.

⁵ Govor je o spletni verziji časnika Dnevnik.

⁶ Anglicizem z manjšo pogostostjo kot njegova slovenska verzija *e-knjiga*.

⁷ Gre za e-zemljiško knjigo.

⁸ V pomenu angleške besede »spam«.

⁹ V kontekstu »Ne mislim e-tiča primerjat«.

¹⁰ Tvorjenka »e-odpadek« se nanaša na odpadno električno opremo, baterijo itd.

¹¹ Spletna stran, ki odgovarja na vprašanja s področja energije in energetike.

¹² Ime sproščujočega plesnega programa.

veliki meri nadomestil morfem *e-* (tako je npr. Logar pisala o *m-bančništvu*, *m-poslovanju* in *m-prodaji*, mi pa o *e-bančništvu*, *e-poslovanju* in *e-prodaji*). Kljub temu pa je nekaj e-tvorjenk z morfemom *m-*, ki se pojavijo 4-krat ali več, in sicer: *M-teorija*,¹³ *M-Tech*, *M-tuning* in *M-styling* (*m-* v treh primerih v pomenu moto) ter *m-vstopnice* (*m-* v pomenu Moneta).

3.3.2 I-tvorjenke

Logar (2004) je odkrila le eno e-tvorjenko z morfemom *i-* (in sicer *iprogramček*, ki se v naši analizi ni pojavil), mi pa smo v korpusu Janes našli 37 takih, ki se pojavijo 2-krat ali več, pri čemer je 6 samostojnih besed, 31 pa lastnih imen izdelkov. Od tega jih je kar 10 povezanih z izdelki podjetja Apple, pri čemer gre pri petih primerih za napačno črkovanje izdelka (zapisi *i-phone*, *i-pod*, *i-pad*, *i-tunes* in *i-phon*), pri petih pa za tvorjenke, kjer se morfem *i-* pojavi v pomenu Apple izdelek (in sicer *i-naprava*, *i-dioti*, *i-igračka*, *i-produkt* in *i-zadeva*).

Morfem *i-* se pojavi tudi v pomenu *internetni*, najpogosteje v naslednjih e-tvorjenkah: *i-net* (okrajšava za *internet*), *i-volitev*, *i-učbenik*, *i-Računi*, *i-Slovar*¹ in *i-tabla*.

3.3.3 Drugi enoglasovni krni

V primerjavi z enoglasovnimi krni *e-*, *m-* in *i-* imajo preostale črke veliko manj pojavitev, predvsem pa je malo takšnih, ki niso povezane z znakami vozil (tipa *X-mini* ali *C-Airdream*), kategorijami (tipa *C-liga* ali *R-klasa*) ter izdelki (tipa *X-porter*) in lastnimi imeni, v katerih črka ne nosi posebnega pomena (tipa *A-kanal* ali *C-span*). Izločili smo tudi angleška lastna imena (tipa *D-pad* ali *s-video*).

Besed, ki se pojavijo 4-krat ali več in ustrezajo tem parametrom, smo tako našli 16. Več kot 10-krat se pojavijo naslednje tvorjenke: *n-ta* (nešteta), *n-let* (neznano), *V-racing* (Velenje), *n-tem* (nevemkolikem); manj kot 10-krat pa naslednje: *A-kanalizacija* (leti na A-kanal), *A-cosmos* (avto), *F-trendi* (povezano s časnikom Finance), *G-Fart*¹ (gledališki), *G-sila* (gravitacijska), *C-forum*¹ (Citroen forum), *n-mesecev* (neznano), *P-garaža* (parkirna hiša), *a-c* (avtocesta), *A-infoshop*¹ (anarhistični), *v-izrez* (izrez majic v obliki črke v), *x-firma* (poljubna).

3.3.4 Zanimivi primeri s 3 ali manj pojavitvami

Veliko tvorjenk z enoglasovnim krnom, ki se v korpusu Janes v3.0 pojavijo 3-krat ali manj, je odvisnih od osebne odločitve posameznika, kar pripelje do zanimivih e-tvorjenk, ki kažejo tendenco ustvarjanja domiselnih novotvorjenk in okrajšav tam, kjer je to le mogoče. Tako lahko najdemo tvorjenke, kot so: *A-Maze* (alternativni zapis *aMaze*), *p-hiša* (parkirna hiša), *g-pogovor*, *g-račun* in *g-maps* (vse troje Google) pa tudi *ž-klub* in *ž-reprezentanca* (ženski/ženska).

3.4 Dvozačetniške e-tvorjenke

3.4.1 Dvozačetniške e-tvorjenke z morfemom *e*

Zaradi nestandardnosti e-tvorjenk in pomanjkanja obravnave v kodifikacijskih priročnikih, pa tudi zato, ker se v spletnih naslovi ustvarjalci radi izognejo vezajem, lahko

najdemo tudi dvozačetniške e-tvorjenke, pri katerih je podstava zapisana z veliko začetnico. Razen izdelkov podjetja Apple (tipa *iNekaj*) je največ dvozačetniških e-tvorjenk prav takih, ki se začnejo z enoglasovnim krnom *e*.

E-tvorjenke z enoglasovnim krnom *e* in veliko začetnico, ki imajo 10 ali več pojavitev: *eRačun*, *ePonedeljek*, *eZdravje*, *ePlay*¹, *eTrgovina*, *eVolitev*, *ePub*, *eTri*¹, *ePolicist*¹.

E-tvorjenke z enoglasovnim krnom *e* in veliko začetnico, ki imajo 9 ali manj pojavitev: *eVino*¹, *ePoslovanje*, *eSlog*, *eUprava*¹⁴, *eSATA*¹, *ePER*¹, *eRedovalnica*, *eTwinning*¹, *eVEM*, *eZPIZ*¹, *ePosavje*, *eReader*, *eRegion*, *eRepublika*, *eSkiing*, *eSkills*, *eŠport*, *eVročanje*.

3.4.2 E-tvorjenke z drugimi morfemi

Kakor hitro izločimo imena izdelkov (tipa *iRobot*, *nVidia*), aplikacij (tipa *iO*, *iQpon*), Applovih izdelkov, znak avtomobilov in z avtomobili povezane tehnologije (tipa *xDrive*, *iX20*), podjetij (tipa *iPROM*, *bHIP*) in anglicizmov (*sRGB*, *mIRC*), nam ostane le 25 dvozačetniških e-tvorjenk.

Največkrat se pojavi slovenski turistični zapis *sLOVENija* (tudi *sLOVENia*, *sLOVENščina*, *sLOVENec*, pa tudi priredbe, kot sta *sLOLvenija* in ime *sLOVErotika*).¹⁵ Podobno poznamo tudi navijaški slogan *aMaze* (tudi *aMaze* ter negativni *zMaze*) za slovensko športnico Tino Maze. Slednje besede sicer nimajo pomenonosnega krna, vendar pa so zaradi zapisa bile uvrščene med e-tvorjenke.

Nadalje imamo tvorjenke z enoglasovnim krnom *i* v pomenu *internetni*, in sicer *iTivi* (*iTV*), *iBanka*, *iConcert*, *iMDB*, *iRazglednica*, *iBar*, *iGorenje*, *iPoker* in *iUčbenik* pa tudi v pomenu *informacijski* v tvorjenki *iCenter* in *instant* v tvorjenki *iM*. Končamo lahko z besedami z enoglasovnim krnom *m* v pomenu *mobilni*, od katerih smo našli le tri, in sicer *mCOBISS*, *mTerminal* ter *mVzajemna*.

3.4.3 Izdelki podjetja Apple

Največ dvozačetniških e-tvorjenk je izdelkov podjetja Apple, in sicer se jih je v našem iskalnem nizu pojavilo kar 56, ki jih lahko razdelimo v uradna imena izdelkov in aplikacij na eni strani ter nove tvorjenke na drugi. Četudi je krn *i* v imenih izdelkov Apple izvorno pomenil *internetni*, je to dejstvo v veliki meri utonilo v pozabo. Tako pri uradnih imenih izdelkov in aplikacij enoglasovni krn *i* danes označuje ime izdelka, pri novih tvorjenkah pa pomeni Appleve izdelke nasploh.

Tako imamo med uradnimi imeni izdelkov naslednje i-tvorjenke: *iPhone* (tudi *iP4*, *iP5* in *iP6*), *iPad*, *iOS*, *iTunes*, *iPod*, *iMac*, *iCloud*, *iStore*, *iMessage*, *iWatch*, *iStyle*, *iSpot*, *iHelp*, *iBooks*, *iWork*, *iMovie*, *iDrive*, *iPhoto*, *iP*, *iPlayer*, *iLife*, *iCal*, *iLoop*, *iBookstore*, *iGlove*, *iSvar*, *iBand*, *iCalendar*, *iSight*, *iTouch*, *iWeb*, *iFlicks*, *iMaps*, *iDevice*, *iUser*, *iRadar*, *iSteve*.¹⁶

Na drugi strani pa imamo 14 primerov i-tvorjenk, ki so specifično slovenske, in sicer: *iNaprava*, *iTelefon*, *iNapravica*, *iZadeva*, *iPriročnik*, *iTrgovina*, *iAplikacija* pa tudi *iCrap*, *iDiot*, *iGrača*, *iFanatik*, *iFan*, *iNeki* in »šaljivo«

¹³ Prevod iz angleške tvorjenke *M-theory* (ki se prav tako pojavi 5-krat), v kateri črka *M* predstavlja »magic, mystery or membrane«, torej čarovnijo, skrivnost ali membrano.

¹⁴ Alternativni zapis portala e-uprava.

¹⁵ Slovenski sejem erotike.

¹⁶ Naslov filma.

(lahko le upamo) sklanjanje besede iPhone kot *iPhoneta/iPhonetov*.

3.5 Navidezne e-tvorjenke

Veliko tvorjenk bi na prvi pogled uvrstili med nesistemske tvorjenke z enoglasovnim krnom, vendar so pravzaprav lastna imena, ki so jih svojim izdelkom nadela razna podjetja, pa tudi sistemske tvorjenke.¹⁷ V tem razdelku obravnavamo le lastna imena, in sicer imena avtomobilov ter nekaterih drugih izdelkov, ki so v korpusu Janes najpogostejša. Četudi teh navideznih e-tvorjenk ne obravnavamo podrobno, jih je pomembno omeniti, saj razlika med e-tvorjenkami in lastnimi imeni, ki sledijo zapisu *č/Č-podstava* oz. *čPodstava*, ni vedno očitna na prvi pogled.

Naštevamo 10 izdelkov iz avtomobilske industrije (tabela 2) ter 10 raznovrstnih izdelkov (tabela 3), ki so se v korpusu Janes pojavili najpogosteje. Lastna imena so zapisana tako, kot se pojavljajo izvorno na uradnih straneh podjetij, kar pa ni vedno enako zapisom, ki se pojavljajo v korpusu, saj le redki uporabniki preverijo pravilno črkovanje posameznih lastnih imen in se ga držijo. V razpredelnici, ki sledita, smo vključili tako vezajne kot tudi dvozačetniške tvorjenke, ne pa Applovih izdelkov, ki smo jih že obravnavali v razdelku 4.4.3.

Pojavitve	Izdelek
470	dCi
375	S-Max
197	C-Max
184	S-line
146	T-Jet
98	S-Class / s-klasa
85	E-Class / e-klasa
84	X-Trail
73	C-Elysée
68	B-Max

Tabela 2: 10 izdelkov avtomobilske industrije z največ pojavitvami v korpusu Janes.

Pojavitve	Izdelek
78	B-complex / B-kompleks
68	iGo
57	X-treme
34	e-HDi
32	uTorrent
32	V-lube
29	iRobot
24	nVidia
16	x-box / xBox ¹⁸
13	X-TRM

Tabela 3: 10 izdelkov z največ pojavitvami v korpusu Janes.

Kljub nekaterim pravilnim zapisom lastnih imen v korpusu slednji ne prevladujejo, temveč obstaja veliko raznolikih verzij, ki imajo pogosto skupne le črke, ne pa tudi njihovega zaporedja.

4 Sklep

Predstavili smo relativno nov segment leksike, ki se je v zadnjem desetletju z vse večjo prisotnostjo interneta in razvojem tehnologij močno razširil in postal del vsakdanjega življenja. Ukvarjali smo se s t. i. vezajnimi in dvozačetniškimi e-tvorjenkami oz. nesistemskimi tvorjenkami z enoglasovnim krnom tipov *č-beseda* in *čBeseda*, ki so nam pokazali, kako priljubljen in razširjen je ta postal. Naredili smo pregled najpogostejših tvorjenk obeh zapisov, pri čemer smo ugotovili, da je še vedno največ e-tvorjenk z enoglasovnim krnom *e-*, pri vseh črkah pa obstajajo inovativni zapisi, ki kažejo, da se tvorca besedil tega novega besedotvornega vzorca zavedajo in ga, vsaj na spletu, tudi uporabljajo.

V besedotvorni analizi je bilo mogoče opaziti tako nihanja v zapisu e-tvorjenk kot tudi probleme pri njihovem sklanjanju, kar nakazuje jasno potrebo po aktualizaciji kodifikacije na podlagi gradiva, predstavljenega v prispevku. Raznolikost zapisov in negotovost uporabnikov na eni strani ter njihova navdušenost nad uporabo novega besedotvornega postopka na drugi nam namreč kaže, kako pomembno je, da osnovni jezikovni priročniki vsebujejo tudi ažurne informacije o spreminjajočih se segmentih jezika.

5 Zahvala

Zahvaljujem se asist. dr. Damjanu Popiču in doc. dr. Darji Fišer z Oddelka za prevajalstvo Filozofske fakultete UL za spodbudo in dragocene napotke pri pripravi tega prispevka. Zahvala gre tudi trem anonimnim recenzentom, katerih premisleki in pripombe so prispevek pomembno izboljšale.

Raziskava, opisana v prispevku, je bila opravljena v okviru nacionalnega temeljnega projekta "Viri, orodja in metode za raziskovanje nestandardne spletne slovenščine" (J6-6842, 2014-2017), ki ga financira ARRS.

6 Literatura

- Helena Dobrovoljc in Nataša Jakop. 2012. Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom. Založba ZRC, Ljubljana.
- Darja Fišer ... [et al.]. 2014. JANES se predstavi. V: Zbornik 17. mednarodne multikonference Informacijska družba – IS 2014 : zvezek G = Jezikovne tehnologije, str. 56–61, Ljubljana, Slovenija. http://is.ijs.si/zborniki/2014_IS_CP_Volume-G_%28LT%29.pdf.
- Nataša Logar. 2004. Nove tehnologije in nekateri nesistemski besedotvorni postopki. V: Mednarodni znanstveni simpozij Obdobja - metode in zvrsti; Obdobja 22 – Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti, str. 121–

¹⁷ Tipa *B-kategorija* in v podobnih primerih, kjer gre za črkovne simbole, ki nakazujejo hierarhičnost, razločevalno vrednost itd.

¹⁸ Gre za napačen zapis imena igralne konzole *Xbox*, ki se sicer v korpusu pojavi 583-krat.

- 132, Ljubljana, Slovenija.
<http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim22/Logar.pdf>.
- Nataša Logar Berginc ... [et al.]. 2012. Korpusi slovenskega jezika Gigafida, KRES, ccGigafida in ccKRES: gradnja, vsebina, uporaba. Trojina, zavod za uporabno slovenistiko: Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Mija Michelizza. 2008. Nove tvorjenke v spletnih besedilih (primer Wikipedije). V: Slovenščina med kulturami, str. 328–338, Ljubljana, Slovenija. Slavistično društvo Slovenije.
- Damjan Popič. 2013. Korpusnojezikoslovni mo(nu)menti: Korpusi slovenskega jezika Gigafida, KRES, ccGigafida in ccKres: gradnja in uporaba. V: Slovenščina 2.0: empirične, aplikativne in interdisciplinarne raziskave, str. 176–180. Trojina, zavod za uporabno slovenistiko, Škofja Loka.
http://www.trojina.org/slovenscina2.0/arhiv/2013/1/Slo2.0_2013_1_09.pdf.
- Irena Stramljič Breznik. 2003. Besedotvorna tipologija novonastalega besedišča s področja mobilne telefonije. V: Slavistična revija 51, str. 105–118, Ljubljana, Slovenija. Slavistično društvo Slovenije.
<http://www.srl.si/arhiv/2003-kongr/pdf/stramljic-breznik.pdf>.
- Jože Toporišič. 1984. Slovenska Slovnica. Založba "Obzorja", Maribor.
- Ada Vidovič-Muha. 2011. Slovensko skladiščno besedotvorje. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana.